

ЗМІСТ ПОНЯТЬ “СУПУТНЯ” ТА “ПОБІЧНА” ПРОДУКЦІЯ

Визначення окремих понять з будь-якої галузі знань служать необхідною умовою комунікативних зв'язків між науковцями і практиками.

Проблему розподілу витрат між основною супутньою продукцією в різний час вивчали такі вчені, як Гуцайлюк З.В., Завалко А.Г., Захаров А.Н., Одесс В.І., Пальчук В., Пирогов Н.Л., Трусов А.Д., Сушон С.П. та інші, які внесли суттєві уточнення щодо сутності побічної та супутньої продукції.

В окремих галузях промисловості згідно з технологічним процесом виробництва разом з основною (цільовою) отримують супутню, побічну продукцію (або як її ще називають: попутню, пов'язану, поєднану, споріднену, побіжну тощо) та виробничі відходи. Це питання полягає в тому, що названі терміни часто ототожнюють або використовують їх як слова синоніми, що з економічної точки зору неприпустимо. Як зазначає Гуцайлюк З.В., залежно до якої з груп продукції буде віднесено конкретний вид матеріальних ресурсів, залежить порядок його оприбуткування з виробництва, оцінки та ступеня впливу на величину витрат, які відносять до основної продукції [1, с.9].

Ще Пальчук В.П. вказував, що необхідно провести межу між основною, поєднаною, побічною продукцією і відходами виробництва та зазначав, що побічну продукцію виділяють з основної на певних стадіях (крім заключної) виробничого процесу, а споріднені продукти, як правило, являють собою різні за якістю та призначенням продукти, кожен з яких має певне народногосподарське значення і може бути реалізованим споживачем [2, с. 30].

Згідно з Інструкцією про порядок проведення одноразового обліку наявності, утворення і споживання твердих відходів виробництва та споживання і джерел (технологічних процесів) утворення твердих відходів, затвердженої в 1980 р. у Радянському союзі: “до побічних (супутніх) продуктів відносять продукти, які створені одночасно з основною продукцією в результаті фізико-хімічної переробки сировини, видобування і збагачення корисних копалин. Отримання вказаних продуктів не є метою виробництва. Одночасно ці продукти мають бути використані без доробки як готова продукція” [3, с. 6-7].

Гуцайлюк З.В. зазначає, що на основі висловленого Пальчуком В.П. можна дійти висновку про те, що отримані в процесі виробництва продукти слід вважати побічними лише в тих випадках, коли вони мають право

на самостійне існування як основні, тобто коли є підприємства, де ці продукти виготовляються як основні (наприклад, вуглекислий газ, що довільно виникає і вловлюється при бродінні у спиртовій промисловості, також отримують на спеціальних установках хімічних виробництв), а до спорідненої продукції слід відносити такі вироби, які отримують одночасно з основними на заключній операції технологічного процесу [1, с. 9-10].

Бутинець Ф.Ф. подає такі визначення досліджуваних понять: супутня продукція – це продукція, отримана в одному технологічному циклі (процесі) одночасно з основною. За якістю вона відповідає стандартам і призначена для подальшої обробки або відпуску споживачам. Супутня продукція, як вихідний елемент виробничого процесу, має якісні та кількісні параметри, які повинні одержати вартісну характеристику; побічна продукція – це продукція, яка іноді утворюється в комплексних виробництвах при виробництві основної і, на відміну від супутньої, не потребує додаткових витрат [4, с. 262].

Вважаємо, що найбільш точно характеризують суть досліджуваних понять з технологічної, і з економічної точок зору як Трусов А.Д. та Захаров А.Н., які зазначають, що “на відміну від побічних продуктів, які є неодмінним і постійним супутником отримання конкретних основних продуктів і процесів переробки багатокомпонентної сировини, продукти видобутку можуть попутно видобуватися разом з основними корисними копалинами. Тому буде більш правильним такі продукти вважати попутними. Попутні продукти можуть бути використані або як готові продукти для різних потреб народного господарства, або як технологічна сировина (вихідні матеріали) з додатковою доробкою, якщо вона потрібна. Отже, попутна продукція є характерним поняттям в основному для видобувних підприємств, а побічна продукція для підприємств переробних галузей промисловості” [5, с.30].

Аналогічну думку висловлює й Одесс В.І., який вважає, що до побічного може бути віднесений продукт, що утворюється поряд з основною продукцією в процесі фізико-хімічної переробки сировини, а до попутного – продукт, що утворюється поряд з основною продукцією при видобутку або збагаченні корисних копалин [6, с.11].

Доцільно зауважити, що визначення суті досліджуваних понять не подано в жодному законодавчому акті. Дещо пом'якшують цю (чергову) законодавчо-нормативну невизначеність “Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг)” від 02.02.2001 р. № 47 (далі Методика), які хоч і носять рекомендаційний характер, проте декларують критерії, за якими та чи інша продукція може бути визнана супутньою (попутною) [7]. Згідно з Методикою до попутньої продукції відносять лише ту яку одержують одночасно з цільовим (основним) продуктом в єдиному технологічному процесі. Ця продукція за якістю відповідає

встановленим стандартам або технічним умовам, приймається відділом технічного контролю і призначається для подальшої переробки або відпуску стороннім підприємствам [8].

На основі проведених досліджень можна зробити висновок, що вчені використовують різні терміни при визначенні однієї і тієї ж продукції, що впливає на практику оцінювання й визначення вартості неосновної продукції. У зв'язку з чим необхідно є уточнити сутність цих понять у нормативно-правових документах, які регулюють формування собівартості продукції.

Вважаємо доцільним на підприємствах самостійно визначити що належить до основної, супутньої, побічної продукції та відходів виробництва з відображенням методики їх обліку в наказі про облікову політику. Зараз існують розбіжності щодо віднесення продукції, наприклад, у харчовій промисловості – жому і меляси, до того чи іншого виду. Так, одні автори [9, с. 125.] відносять її до відходів виробництва, а у Методиці [8] зазначено, що така продукція є попутною.

У тлумачному словнику української мови [10] читаємо, що слова, які характеризують досліджувані види продукції мають таке лексичне значення: попутний – “який іде, їде, рухається в одному напрямі з ким-, чим-небудь” – використовувати для характеристики продукції недоцільно; побічний – “якого одержують одночасно, разом з основним; вторинний”; супутній – “тісно пов'язаний з чим-небудь; який додається до чогось основного; супровідний”.

Отже, аналіз різних поглядів учених та виявлення лексичного значення досліджуваних понять дозволяє запропонувати такі дефініції:

- супутня продукція – це та, яка утворюється разом з основною продукцією в процесі видобутку чи збагачення корисних копалин видобувними підприємствами та може бути використана як сировина для інших видів виробництв, чи готова продукція для використання без додаткової доробки. Наприклад, попутний газ при нафтовидобутку; гіпс, каолін, вогнетривкі глини при видобутку вугілля і руд тощо;
- побічна продукція – це та, яка згідно з технологією утворюється на підприємствах переробних галузей промисловості у процесі фізико-хімічної обробки сировини та без додаткової обробки є готовою до використання. Наприклад, сульфат натрію при виробництві соляної кислоти; бавовняне насіння, макуха, барда, жом, висівки, сироватка, меляса – в харчовій промисловості; метиловий спирт у целюлозно-паперовому виробництві тощо.

Література:

1. Гуцайлюк З.В. Облік виробничих відходів: проблеми методики та організації // Бухгалтерський облік та аудит. – 2004. – № 3. – С.9-12.

2. Пальчук В.П. Совершенствование учета материальных затрат бродильных производств // Бухгалтерский учет. – 1979. – № 2. – С.28-31.
3. Пирогов Н.Л. и др. Вторичные ресурсы: эффективность, опыт, перспективы / Н.Л. Пирогов, С.П. Сушон, А.Г. Завалко; Под ред. А.Е. Юрченко. – М.: Экономика, 1987. – 199 с.
4. Бухгалтерський фінансовий облік [текст]: підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів [Ф.Ф.Бутинець та ін.]; під. заг. ред. [і з передм.] Ф.Ф. Бутинця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2009. – 912 с.
5. Трусов А.Д., Захаров А.Н. Комплексное использование сырьевых ресурсов: (Пути повышения экономической эффективности в условиях НТП).- М.: Экономика, 1986. – 110с.
6. Одесс В.И. Вторичные ресурсы: хозяйственный механизм использования. – Москва: Экономика, 1988. – 159 с.
7. Гуйда Л. Супутня продукція // Школа бухгалтера № 13 (17.7.2006). Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.dtkk.com.ua/show/3cid01509.html>.
8. “Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості” затверджені наказом Державного комітету промислової політики України № 47 від 02.02.2001 р.
9. Економіка підприємства: Підручник / За заг. Ред. С.Ф.Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 528 с.
10. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – Київ, Ірпінь. – Перун, 2005. – 1728 с.

*Юлія Маначинська, аспірант
Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

ОБЛІК ДОХОДІВ В РОЗРІЗІ ЗОН ДОХІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Максимізація загального доходу є основною метою будь-якої галузі. На підприємствах готельного господарства для її досягнення до уваги береться наступне: скільки в загальному оплачує клієнт, включаючи додаткові послуги, та передбачуваний дохід як в короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, тобто вимірювання рівня витрат клієнта.

Зосередження уваги на першочергових джерелах доходів (центрах (зонах) дохідності) підприємств готельного господарства дозволяє ефективно оцінити структуру доходів в цілому, а також розмір доходів від надання додаткових послуг в системі обліку.